

NOWOTESTAMENTALNE MIŁOSIĘRDZIE NA JĘZYK POLSKI TŁUMACZONE

Wstęp

W najbardziej rozpowszechnionym polskim przekładzie Pisma Świętego, nazywanym popularnie *Biblią Tysiąclecia* (BT)², na kartach Nowego Testamentu rzeczownik *miłosierdzie* pojawia się 42 razy, a przymiotnik *miłosierny* – 6 razy³. Przeciętnemu czytelnikowi Biblii może się wydawać, że te dwa polskie terminy oddają dwa greckie. Warto jednak zbadać, czy takie założenie jest zgodne z rzeczywistością, zwłaszcza w kontekście przeżywanego obecnie w całym Kościele Jubileuszowego Roku Miłosierdzia. Przecież prawda o miłosierdziu, przede wszystkim rozumianym jako największy przymiot Boga, obecna jest właśnie w słowie Bożym.

Aby znaleźć rozwiązanie określonego wyżej problemu, w niniejszym artykule zostanie przeanalizowana terminologia określająca ideę miłosierdzia w oryginalnym tekście greckim Nowego Testamentu (NTG)⁴ i zestawiona z jej tłumaczeniami w najważniejszych polskich przekładach Pisma Świętego: *Biblii Tysiąclecia*, *Biblii Paulistów* (BPI)⁵ i *Biblii Poznańskiej* (BPz)⁶. Nowotestamentalną terminologię związaną z miłosierdziem można podzielić na cztery grupy.

¹ Ks. dr Tomasz Tomaszewski – adiunkt w Katedrze Egzegezy i Teologii Biblijnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Szczecińskiego, moderator Domowego Kościoła i Dzieła Biblijnego im. św. Jana Pawła II w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej; adres do korespondencji: 75–817 Koszalin, ul. Seminaryjna 2A, e-mail: tomtomaszewski@op.pl.

² Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, red. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych* (Poznań: Pallottinum, 2000⁵).

³ Jan Flis, red. *Konkordancja Starego i Nowego Testamentu do Biblii Tysiąclecia* (Warszawa: Fundacja Misyjna Świeckich, 1996), 592–594. W czwartym wydaniu BT rzeczownik *miłosierdzie* pojawia się 44 razy. Te dwa miejsca więcej w stosunku do piątego wydania to Rz 9, 16. 18.

⁴ Eberhard Nestle, Erwin Nestle, Barbara Aland, Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, red. *Novum Testamentum Graece* (Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1999²⁷).

⁵ Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Towarzystwa Świętego Pawła, red. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem* (Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2008).

⁶ Michał Peter, Marian Wolniewicz, red. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, t. 4 (Poznań: Księgarnia św. Wojciecha, 2000³).

1. ἑλεέω, ἑλεάω, ἐλεήμων, ἔλεος

Do pierwszej, najliczniej reprezentowanej w Nowym Testamencie grupy terminów określających miłosierdzie należą: czasowniki ἑλεέω i ἑλεάω oraz przymiotniki ἔλεος i ἐλεήμων.

Czasownik ἑλεέω pojawia się aż 29 razy, z czego 11 razy w formie trybu rozkazującego aorystu ἐλέησον. Poza jednym przypadkiem, gdzie jego adresatem jest Abraham z przypowieści o bogaczu i Łazarzu (Łk 16, 24), ten błagalny zwrot skierowany jest bezpośrednio do Jezusa. W ten właśnie sposób niewidomi proszą Go o przywrócenie wzroku (Mt 9, 27; 20, 30. 31; Mk 10, 47. 48; Łk 18, 38. 39), kobieta kananejska i pewien człowiek błagają Go o uwolnienie swoich dzieci z mocy złego ducha (Mt 15, 22; 17, 15), a Samarytanie – o uzdrowienie z trądu (Łk 17, 13). BT oddaje ἐλέησον jako *ulituj się*, a w Mt 17, 15 jako *zlituj się*. W BPI pojawia się w tych miejscach zwrot *zmiłuj się*, a jedynie w Mt 20, 30. 31 – *zlituj się*. BPz zaś tłumaczy go jako *zmiłuj się*, z wyjątkiem Łk 16, 24 – *zlituj się*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Łk 16, 24	πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησον με	Ojcie Abrahamie, ulituj się nade mną.	Ojcie Abrahamie, zmiłuj się nade mną!	Ojcie Abrahamie, zlituj się nade mną!
Mt 9, 27	ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὸς Δαυὶδ	Ulituj się nad nami, Synu Dawida!	Zmiłuj się nad nami, Synu Dawida!	Synu Dawida, zmiłuj się nad nami!
Mt 20, 30. 31	ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυὶδ	Panie, ulituj się nad nami, Synu Dawida!	Zlituj się nad nami, Panie, Synu Dawida!	Zmiłuj się nad nami, Synu Dawida!
Mk 10, 47. 48	υἱὲ Δαυὶδ Ἰησοῦ, ἐλέησον με	Jezusie, Synu Dawida, ulituj się nade mną!	Synu Dawida, Jezusie, zmiłuj się nade mną!	Synu Dawida, Jezusie, zmiłuj się nade mną!
Łk 18, 38. 39	Ἰησοῦ υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησον με	Jezusie, Synu Dawida, ulituj się nade mną!	Jezusie, Synu Dawida, zmiłuj się nade mną!	Jezusie, Synu Dawida, zmiłuj się nade mną!
Mt 15, 22	ἐλέησον με, κύριε υἱὸς Δαυὶδ	Ulituj się nade mną, Panie, Synu Dawida!	Zmiłuj się nade mną, Panie, Synu Dawida!	Panie, Synu Dawida, zmiłuj się nade mną!
Mt 17, 15	κύριε, ἐλέησον μου τὸν υἱόν	Panie, zlituj się nad moim synem!	Panie, zmiłuj się nad moim synem!	Panie, zmiłuj się nad moim synem.
Łk 17, 13	Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς	Jezusie, Mistrzu, ulituj się nad nami!	Jezusie, Mistrzu! Zmiłuj się nad nami!	Jezusie, Nauczycielu, zmiłuj się nad nami!

W stronie czynnej aorystu czasownik ἑλεέω występuje trzykrotnie w trybie oznajmującym i raz w bezokoliczniku: w przypowieści o nielitościwym dłużniku (Mt 18, 33), w słowach Jezusa skierowanych do człowieka uwolnionego z mocy złego ducha w krainie Gerazeńczyków (Mk 5, 19) i w odniesieniu do Epafrodyta (Flp 2, 27). BT tłumaczy te formy w dwóch pierwszych przypadkach jako *ulitować się*, a w trzecim – *zmiłować się*, BPI jako *zmiłować się*, a BPz w pierwszym i trzecim przypadku – *zlitować się*, w drugim zaś – *zmiłować się*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Mt 18, 33	οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ γὰρ σὲ ἠλέησα;	Czyż więc i ty nie powinienesz być ulitować się nad swoim współsługą, jak ja ulitowałem się nad tobą?	Czy i ty nie powinienesz być zmiłować się nad swoim dłużnikiem, tak jak ja zmiłowałem się nad tobą?	A czyż i ty nie powinienesz zlitować się nad twoim towarzyszem, tak jak ja się nad tobą zlitowałem ?
Mk 5, 19	ἀπάγγειλον αὐτοῖς ὅσα ὁ κύριός σοι πεποίηκεν καὶ ἠλέησέν σε	Opowiadaj im wszystko, co Pan ci uczynił i jak ulitował się nad tobą.	Opowiadaj im, co Pan ci uczynił i jak się nad tobą zmiłował .	Opowiedz im, jak wielkich rzeczy dokonał Pan dla ciebie i jak się nad tobą zmiłował .
Flp 2, 27	ἀλλὰ ὁ θεὸς ἠλέησεν αὐτόν	Ale Bóg się nad nim zmiłował .	Bóg jednak zmiłował się nad nim.	Bóg jednak zlitował się nie tylko nad nim.

W formie biernej czasownik ἐλέωw pojawia się 9 razy i w języku polskim wymaga tłumaczenia opisowego. We wszystkich analizowanych przekładach można jednak dostrzec podobną niekonsekwencję, ponieważ tłumacze oddają ten sam czasownik przez wyrażenia *dostępicił miłosierdzia*, *doznać miłosierdzia* i *zaznać miłosierdzia*. Warto też zwrócić uwagę na tłumaczenie 1 Kor 7, 25 w BPI, gdzie pojawia się forma *obdarzony miłosierdziem*, oraz na 2 Kor 4, 1, w którym czasownik ἠλεήθημεν został oddany przez rzeczownik z przyimkiem: *przez miłosierdzie* (BT), *dzięki miłosierdziu* (BPI), *z miłosierdzia* (BPz).

	NTG	BT	BPI	BPz
Mt 5, 7	μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται	Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią .	Szczęśliwi miłosierni, ponieważ oni dostąpią miłosierdzia .	Szczęśliwi miłosierni, albowiem dostąpią miłosierdzia .
Rz 11, 30	ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ	Z powodu ich nieposłuszeństwa dostąpiliście miłosierdzia .	Dostąpiliście miłosierdzia z powodu ich nieposłuszeństwa.	Doznaliście miłosierdzia dzięki ich nieposłuszeństwu.
Rz 11, 31	ἵνα καὶ αὐτοὶ [νῦν] ἐλεηθῶσιν	Aby i sami <w czasie obecnym> mogli dostąpić miłosierdzia .	Aby sami doznali miłosierdzia .	By sami teraz miłosierdzia dostąpili .
1 Kor 7, 25	γινώμην δὲ δίδωμι ὡς ἠλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι	Daję radę jako ten, który – wskutek doznanego od Pana miłosierdzia – go dzien jest, aby mu wierzono.	Obdarzony miłosierdziem przez Pana, który jest wiarygodny, daję im taką radę.	Daję jednak radę jako człowiek zasługujący na zaufanie, dzięki miłosierdziu , jakiego doznałem od Pana.

2 Kor 4, 1	ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐγκακοῦμεν	Oddani posługiwaniu zleconemu nam przez miłosierdzie , nie upadamy na duchu.	Pełnimy tę posługę, którą dzięki miłosierdziu otrzymaliśmy, i nie zniechęcamy się.	Dlatego nie zniechęcamy się, skoro z miłosierdzia Bożego wypełniamy ten rodzaj posługi.
1 Tm 1, 13	ἀλλὰ ἠλεήθη, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ	Dostałem jednak miłosierdzia , ponieważ działałem z nieświadomością, w niewierze.	Doznałem jednak miłosierdzia , ponieważ gdy nie wierzyłem, nie wiedziałem, co czynię.	Jednak dostałem miłosierdzia , bo działałem w nieświadomości, nie mając wiary.
1 Tm 1, 16	ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθη	Lecz dostałem miłosierdzia .	Doznałem miłosierdzia .	Dostałem jednak miłosierdzia .
1 P 2, 10	οἱ οὐκ ἠλεημένοι νῦν δὲ ἐλεηθέντες	Którzy nie dostąpiliście miłosierdzia , teraz zaś jako ci, którzy miłosierdzia doznali .	Nie było dla was miłosierdzia , teraz zaś zaznaliście miłosierdzia!	Byliście „tymi, co nie doznawali miłosierdzia ”, teraz zaś jesteście „tymi, którzy miłosierdzia dostąpili ”.

W polskich tłumaczeniach warto zwrócić uwagę na czasownik ἐλέω w Rz, gdzie jego podmiotem jest Bóg. Analizowane przekłady generalnie oddają te formy przez *okazać miłosierdzie*. Jednak BT w Rz 9, 15. 18 używa wyrażenia *wyświadczać łaskę*⁷.

	NTG	BT	BPI	BPz
Rz 9, 15	ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ	Ja wyświadczę łaskę , komu chcę wyświadczyć .	Miłosierdzie okażę temu, komu je okazuję.	Miłosierdzie okażę temu, komu zechcę okazać miłosierdzie.
Rz 9, 18	ὃν θέλει ἐλεεῖ,	Komu chce, wyświadcza łaskę .	Okazuje więc miłosierdzie komu chce.	Komu chce, okazuje miłosierdzie .
Rz 11, 32	συνέκλεισεν γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπειθείαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.	Albowiem Bóg poddał wszystkich nieposłuszeństwu, aby wszystkim okazać swe miłosierdzie .	Bóg bowiem po- grążył wszystkich w nieposłuszeństwie, aby wszystkim okazać miłosierdzie .	Bóg bowiem wszystkich uwięził w nieposłuszeństwie, by wszystkim okazać miłosierdzie .

Jeden raz czasownik ἐλέω użyty jest w formie imiesłowu ἐλεῶν, który tłumaczony jest inaczej w każdym z polskich przekładów: *pełnić uczynki miłosierdzia* (BT), *okazywać miłosierdzie* (BPI), *pełnić dzieło miłosierdzia* (BPz).

	NTG	BT	BPI	BPz
Rz 12, 8	ὁ ἐλεῶν ἐν ἰλαρότητι	Kto pełni uczynki miłosierdzia , [niech to czyni] ochoczo.	Kto okazuje miłosierdzie , niech to czyni z radością.	Kto pełni dzieło miłosierdzia , niech czyni to ochoczo.

⁷ W czwartym wydaniu BT ἐλέω w Rz 9, 18 przetłumaczone zostało jako *okazuje miłosierdzie*.

Czasownik ἐλεάω zastosowany jest trzykrotnie przez autorów nowotestamentalnych. W Rz 9, 16 ma formę imiesłowu, którego podmiotem jest Bóg. BT oddaje go jako *wyświadczać łaskę*⁸, BPl – *okazywać zmiłowanie*, a BPz posługuje się wyrażeniem *dzięki miłosierdziu*. Natomiast w Jud 1, 22–23 czasownik ἐλεάω w formie trybu rozkazującego odnosi się dwukrotnie do adresatów listu, zachęcając do tego, aby *mieli litość* (BT), *mieli i okazywali współzucie* (BPl), *okazywali litość* (BPz). W tym ostatnim przekładzie zastanawia tłumaczenie *przekonujcie* w Jud 1, 22.

	NTG	BT	BPl	BPz
Rz 9, 16	ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος ἀλλὰ τοῦ ἐλεῶντος θεοῦ	[Wybranie] więc nie zależy od tego, kto go chce lub o nie się ubiega, ale od Boga, który wyświadcza łaskę .	Bo nie zależy to od człowieka, który czegoś pragnie, albo o coś się ubiega, ale od Boga, który okazuje zmiłowanie .	Tak więc zbawienie dokonuje się nie dzięki czyjemuś pragnieniu lub zabiegom, lecz dzięki miłosierdziu Bożemu.
Jud 1, 22-23	Καὶ οὓς μὲν ἐλεᾶτε διακρινομένους, οὓς δὲ σφύζετε ἐκ πυρὸς ἀρπάζοντες, οὓς δὲ ἐλεᾶτε ἐν φόβῳ	Dla jednych miejcie litość – dla tych, którzy mają wątpliwości: ratujcie [ich], wrywając z ognia, dla drugich zaś miejcie litość z obawą.	Miejcie współzucie dla wątpiących. Ratujcie ich od ognia piekielnego! Innym zaś okazujcie współzucie z całą ostrożnością.	Jednych – chwiejnych – przekonujcie , drugich ratujcie, wrywając [ich] z ognia, innym okazujcie litość , zachowując ostrożność z lękiem.

Przymiotnik ἐλεήμων pojawia się dwukrotnie w Nowym Testamencie: raz w odniesieniu do ludzi (Mt 5, 7) i raz w odniesieniu do Jezusa – Arcykapłana (Hbr 2, 17). Tłumaczony jest zgodnie jako *miłosierni* i *miłosierny*. W Rz 1, 31 przymiotnik ten użyty jest z przeczeniem ἀνελεήμων i oddany jako *bez litości* (BT), *niemiłosierni* (BPl), *bez miłosierdzia* (BPz).

	NTG	BT	BPl	BPz
Mt 5, 7	μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται	Błogosławieni miłosierni , albowiem oni miłosierdzia dostąpią.	Szczęśliwi miłosierni , ponieważ oni dostąpią miłosierdzia.	Szczęśliwi miłosierni , albowiem dostąpią miłosierdzia.
Hbr 2, 17	ὅθεν ὄφειλεν κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεὸν	Dlatego musiał się upodobnić pod każdym względem do braci, aby stał się miłosiernym i wiernym arcykapłanem wobec Boga.	Toteż musiał we wszystkim upodobnić się do braci, aby stać się miłosiernym , a zarazem wiarygodnym wobec Boga najwyższym kapłanem.	Zatem musiał pod każdym względem upodobnić się do braci, aby stać się miłosiernym i wiernym arcykapłanem w sprawach Bożych.
Rz 1, 31	ἄσυνέτους ἄσυνθέτους ἀστόργους ἀνελεήμονας	Bezrozumni, niestali, bez serca, bez litości .	Nierozumni, zdraclwi, nieczuli, niemiłosierni .	Niemądry, wiarołomni, bez serca i bez miłosierdzia .

⁸ W czwartym wydaniu BT ἐλεάω w Rz 9, 16 przetłumaczone zostało jako *okazuje miłosierdzie*.

Rzeczownik ἔλεος użyty został 27 razy w literaturze nowotestamentalnej. W pieśni Maryi jest dwukrotnie mowa o miłosierdziu Boga (Łk 1, 50. 54). Następnie wspomniani są sąsiedzi i krewni Elżbiety, którzy usłyszeli o tym, że Pan okazał jej (*tak wielkie miłosierdzie* (Łk 1, 58)).

	NTG	BT	BPI	BPz
Łk 1, 50	τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς τοῖς φοβουμένοις αὐτόν	Miłosierdzie Jego z pokoleń na pokolenia dla tych, co się Go boją.	Jego miłosierdzie przez wszystkie pokolenia dla tych, którzy się Go boją.	Miłosierdzie Jego z pokolenia na pokolenie dla żyjących w bojaźni Bożej.
Łk 1, 54	ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἑλέους	Ujął się za sługą swoim, Izraelem, pomny na miłosierdzie swoje.	Ujął się za swoim sługą Izraelem, kierując się swoim miłosierdziem .	Wziął w opiekę swego sługę Izraela, pamiętając o miłosierdziu .
Łk 1, 58	ἐμεγάλυνεν κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς	Pan okazał jej tak wielkie miłosierdzie .	Pan okazał jej wielkie miłosierdzie .	Pan okazał jej tak wielkie miłosierdzie

W dziesięciu przypadkach zaakcentowane zostało miłosierdzie Boga okazane ludziom w Jezusie Chrystusie. W analizowanych przekładach pojawia się w tych miejscach generalnie rzeczownik *miłosierdzie*. Jednak BT i BPI w Łk 1, 78 mówią o *litości*. Podobnie w BT i BPI w Rz 9, 23 mowa jest o *naczyniach zmiłowania*, podczas gdy w BPz – o *naczyniach miłosierdzia*. Z kolei w Hbr 4, 16 sytuacja jest odwrotna: w BT i BPI znajdujemy *miłosierdzie*, a w BPz – *zmiłowanie*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Łk 1, 72	ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν	Że miłosierdzie okaże ojcom naszym.	Aby okazać miłosierdzie naszym ojcom.	Że okaże miłosierdzie praojcom naszym.
Łk 1, 78	διὰ σπλάγγνα ἑλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπισκέπεται ἡμᾶς ἀνατολή ἐξ ὕψους	Dzięki litości serdecznej Boga naszego. Przez nią nawiedzi nas Słońce Wschodzące z wysoka.	Dzięki miłosiernej litości naszego Boga nawiedzi nas z wysoka Wschodzące Słońce.	Przez wielkie miłosierdzie Boga naszego, dzięki któremu spojrzęło na nas z wysoka wschodzące słońce.
Rz 9, 23	ἵνα γνωρίση τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκεύη ἑλέους ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν	Żeby dać poznać bogactwo swojej chwały względem naczyń [objętych] zmiłowaniem , które już wprzód przygotował ku chwale.	Aby okazać bogactwo swej chwały wobec naczyń zmiłowania , które wcześniej przygotował dla chwały.	By w ten sposób ukazać bogactwo swej chwały wobec naczyń miłosierdzia , które przeznaczył do chwały.
Rz 11, 31	οὗτοι νῦν ἠπειθήσαν τῷ ὑμετέρῳ ἑλέει	Tak i oni stali się teraz nieposłuszni z powodu okazanego wam miłosierdzia .	Oni teraz są nieposłuszni z powodu okazanego wam miłosierdzia .	Tak i oni teraz stali się nieposłuszni wskutek okazanego wam miłosierdzia .

Rz 15, 9	τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἔλεος δοξάσαι τὸν θεόν	Żeby poganie za okazane sobie miłosierdzie uwielbili Boga.	Poganie mają chwalić Boga za miłosierdzie .	Poganie zaś uwielbili Boga za miłosierdzie .
Ef 2, 4	ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἔλεει	A Bóg, będąc bogaty w miłosierdzie .	Bóg jednak, bogaty w miłosierdzie .	Bóg w ogromie miłosierdzia .
2 Tm 1, 18	δῶν αὐτῷ ὁ κύριος εὐρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ	Niechaj mu Pan dozwoli znaleźć w owym dniu miłosierdzie u Pana!	Niech Pan okaże mu swoje miłosierdzie w owym dniu.	Aby w owym Dniu Pan okazał mu miłosierdzie .
Tt 3, 5	ὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔλεος ἔσωσεν ἡμᾶς	Nie ze względu na sprawiedliwe uczynki, jakie spełniliśmy, lecz z miłosierdzia swego zbawił nas.	On zbawił nas nie dzięki sprawiedliwym czynom, które spełniliśmy, lecz ze względu na swe miłosierdzie .	Wybawił nas nie ze względu na nasze sprawiedliwe czyny, ale dzięki swojemu miłosierdziu .
Hbr 4, 16	προσερχόμεθα οὖν μετὰ παρησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεος	Przybliżmy się więc z ufnością do tronu łaski, abyśmy doznali miłosierdzia .	Śmiało więc zbliżmy się do tronu łaski, aby otrzymać miłosierdzie .	Przystąpmy więc z ufnością do tronu łaski, abyśmy otrzymali zmiłowanie .
1 P 1, 3	ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζωσαν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν	On w swoim wielkim miłosierdziu przez powstanie z martwych Jezusa Chrystusa na nowo zrodził nas do żywej nadziei.	On w swoim wielkim miłosierdziu zrodził nas na nowo do żywej nadziei przez powstanie z martwych Jezusa Chrystusa.	W swoim wielkim miłosierdziu przez zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa zrodził nas na nowo do nadziei pełnej życia.

W listach apostołskich ἔλεος występuje 7 razy w treści wstępnych (1 Tm 1, 2; 2 Tm 1, 2. 16; 2 J 1, 3; Jud 1, 2) lub końcowych pozdrowień (Ga 6, 16; Jud 1, 21). W dwóch spośród tych miejsc rzeczownik ten zestawiony jest razem z *pokojem* (ἔλεος καὶ εἰρήνη), a trzykrotnie z *pokojem i łaską* (χάρις ἔλεος εἰρήνη).

	NTG	BT	BPI	BPz
Ga 6, 16	ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ	Na wszystkich tych, którzy się tej zasady trzymać będą, i na Izraela Bożego [niech zstąpi] pokój i miłosierdzie !	Na tych, którzy tej zasady będą się trzymać, i na Izraela Bożego niech zstąpi pokój i miłosierdzie .	A na tych, którzy tą normą się kierują, i na Izraela, naród Boga, niech zstąpi pokój i miłosierdzie .
1 Tm 1, 2	χάρις ἔλεος εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν	Łaska, miłosierdzie , pokój od Boga Ojca i Chrystusa Jezusa, naszego Pana.	Łaska, miłosierdzie i pokój od Boga Ojca i Chrystusa Jezusa, naszego Pana.	Łaska, miłosierdzie i pokój od Boga Ojca i Chrystusa Jezusa, Pana naszego.
2 Tm 1, 2	χάρις ἔλεος εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν	Łaska, miłosierdzie , pokój od Boga Ojca i Chrystusa Jezusa, naszego Pana!	Łaska, miłosierdzie i pokój od Boga Ojca i Chrystusa Jezusa, naszego Pana.	Łaska, miłosierdzie i pokój od Boga Ojca i Chrystusa Jezusa, Pana naszego.

2 Tm 1, 16	δῶν ἔλεος ὁ κύριος τῷ Ὁνησιφόρου οἴκῳ	Niech Pan użyczy miłosierdzia domowi Onezyfora.	Niech Pan okaże miłosierdzie rodzinie Onezyfora.	Niech Pan okaże miłosierdzie domowi Onezyfora.
2 J 1, 3	ἔσται μεθ' ἡμῶν χάρις ἔλεος εἰρήνη παρὰ θεοῦ πατρὸς καὶ παρὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ	Łaska, miłosierdzie i pokój Boga Ojca i Jezusa Chrystusa, Syna Ojca, [niech] będą z nami w prawdzie i miłości!	Niech będzie z nami łaska, miłosierdzie , pokój od Boga Ojca i od Jezusa Chrystusa, Syna Ojca, w prawdzie i miłości.	Łaska, miłosierdzie i pokój od Boga Ojca i od Jezusa Chrystusa, Syna Ojca, niech będą z wami w prawdzie i miłości.
Jud 1, 2	ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη	Miłosierdzie wam i pokój, i miłość niech będą udzielone obficie!	Miłosierdzie , pokój i miłość niech będą wam udzielane obficie!	Miłosierdzie , pokój i miłość niech będą w pełni waszym udziałem!
Jud 1, 21	ἐαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ	W miłości Bożej strzeżcie samych siebie, oczekując miłosierdzia Pana naszego Jezusa Chrystusa.	Trwajcie w Bożej miłości i oczekujcie na miłosierdzie naszego Pana, Jezusa Chrystusa.	Trwajcie w miłości Bożej, wyczekując miłosierdzia Pana naszego Jezusa Chrystusa [dającego] życie wieczne!

Ważne miejsce w księgach Nowego Testamentu zajmują teksty, w których rzeczownik ἔλεος określa ludzką postawę miłosierdzia. W tym kontekście Jezus dwukrotnie przywołuje cytat z Oz 6, 6, podkreślając wyższość miłosierdzia nad ofiarami (Mt 9, 13. 12, 7). Krytykuje również brak miłosierdzia w zachowaniu uczonych w Piśmie i faryzeuszów (Mt 23, 23), a w przypowieści o miłosiernym Samarytaninie (Łk 10, 37) wskazuje na *okazanie miłosierdzia* (BT, BPI) czy *ulitowanie się* (BPz) jako kryterium bycia bliźnim.

	NTG	BT	BPI	BPz
Mt 9, 13	ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν	Chcę raczej miłosierdzia niż ofiary.	Miłosierdzie chcę, a nie ofiary.	Miłosierdzie chcę bardziej niż ofiary.
Mt 12, 7	ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν	Chcę raczej miłosierdzia niż ofiary.	Miłosierdzie chcę, a nie ofiary.	Miłosierdzie chcę bardziej niż ofiary.
Mt 23, 23	ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν πίστιν	Zaniedbaliście to, co ważniejsze jest w Prawie: sprawiedliwość, miłosierdzie i wiarę.	Zaniedbujecie to, co najważniejsze w Prawie: sprawiedliwość, miłosierdzie i wiarę.	Zaniedbujecie to, co ważniejsze w Prawie: sprawiedliwość, miłosierdzie i wiarę.
Łk 10, 37	ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ	Ten, który mu okazał miłosierdzie .	Ten, który okazał mu miłosierdzie .	Ten, który się nad nim ulitował .

W Jk 2, 13 brak miłosierdzia w zachowaniu człowieka ukazany jest jako przyczyna osądzenia go *bez miłosierdzia, bez litości* (κρίσις ἀνέλεος). Natomiast w Jk 3, 17 pełnia miłosierdzia (μεστὴ ἐλέους) stanowi jedną z cech prawdziwej mądrości.

	NTG	BT	BPI	BPz
Jk 2, 13	ἡ γὰρ κρίσις ἀνέλεος τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως	Będzie to bowiem sąd nieubłagany dla tego, który nie czynił miłosierdzia : miłosierdzie odnosi triumf nad sądem.	Ci jednak, którzy nie okazują miłosierdzia , będą sądzeni bez litości . Miłosierdzie góruje nad sądem.	Sąd bowiem bez miłosierdzia nad tym, kto nie okazywał miłosierdzia . Miłosierdzie jest ponad sądem.
Jk 3, 17	ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστίν, (...) μεστή ἐλέους	Mądrość zaś [zstępująca] z góry jest przede wszystkim czysta, (...) pełna miłosierdzia .	Mądrość natomiast, która pochodzi od Boga, jest przede wszystkim nieskazitelnie czysta, (...) pełna miłosierdzia .	Mądrość [pochodząca] z góry jest przede wszystkim skromna, (...) pełna miłosierdzia .

2. σπλαγχνίζομαι, σπλάγγνον, πολύσπλαγχνος, εὐσπλαγχνος

Do drugiej grupy terminów określających miłosierdzie w Nowym Testamencie należą: czasownik σπλαγχνίζομαι, rzeczownik σπλάγγνον oraz przymiotniki εὐσπλαγχνος i πολύσπλαγχνος. Czasownik σπλαγχνίζομαι występuje 12 razy jedynie w Ewangeliach synoptycznych. W mowie niezależnej pojawia się on w ustach Jezusa w kontekście drugiego rozmnożenia chleba i jest zgodnie przetłumaczony jako *żal Mi* (Mt 15, 32; Mk 8, 2).

	NTG	BT	BPI	BPz
Mt 15, 32	σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον	Żal Mi tego tłumu!	Żal Mi tego ludu.	Żal Mi tego tłumu.
Mk 8, 2	σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον	Żal Mi tego tłumu!	Żal Mi tego ludu	Żal Mi tego tłumu.

W trybie oznajmującym aorystu ἐσπλαγγνίσθη czasownik ten określa postawę Jezusa wobec tłumów (Mt 9, 36; 14, 14; Mk 6, 34) i wdowy z Nain (Łk 7, 13)⁹. W tych miejscach oddawany jest przez *litować się*, *ulitować się*, *zlitować się*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Mt 9, 36	ἐσπλαγγνίσθη περὶ αὐτῶν	Litował się nad nimi.	Litował się nad nimi.	Ulitował się nad nimi.
Mt 14, 14	ἐσπλαγγνίσθη ἐπ’ αὐτοῖς	Zlitował się nad nimi.	Ulitował się nad nimi.	I ulitował się nad nimi.
Mk 6, 34	αἱ ἔξελεθῶν εἶδεν πολὺν ὄχλον καὶ ἐσπλαγγνίσθη ἐπ’ αὐτούς,	Zlitował się nad nimi, byli bowiem jak owce nie mające pasterza.	Ulitował się nad nimi, ponieważ byli jak owce, które nie mają pasterza.	I ulitował się nad nimi, bo byli jak owce bez pasterza.
Łk 7, 13	καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγγνίσθη ἐπ’ αὐτῇ	Na jej widok Pan zlitował się nad nią.	Gdy Pan ją zobaczył, ulitował się nad nią.	Gdy Pan ją zobaczył, ulitował się .

⁹ W czwartym wydaniu BT ἐσπλαγγνίσθη w Łk 7, 13 przetłumaczone zostało jako *uzalił się*.

W tej samej formie ten grecki czasownik pojawia się w dwóch przypowieściach Jezusa, określając reakcję miłosiernego Samarytanina wobec pobitego człowieka (Łk 10, 33) i miłosiernego Ojca wobec powracającego syna (Łk 15, 20). W obu tych przypadkach BT posługuje się zwrotem *wzruszyć się głęboko*, a BPI – czasownikiem *ulitować się*. Natomiast BPz w pierwszym przypadku stosuje *ulitować się*, a w drugim – *wzruszyć się bardzo*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Łk 10, 33	καὶ ἰδὼν ἐσπλαγχνίσθη	Gdy go zobaczył, wzruszył się głęboko.	A gdy go ujrzał, ulitował się.	Zobaczywszy go, ulitował się.
Łk 15, 20	εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἐσπλαγχνίσθη	Ujrzał go jego ojciec i wzruszył się głęboko.	Zobaczył go ojciec i ulitował się.	Ojciec go zobaczył i wzruszył się bardzo.

Imiesłów w formie aorystu σπλαγχνισθεὶς określa postawę Jezusa w scenie uzdrowienia dwóch niewidomych (Mt 20, 34) i trędowatego (Mk 1, 41). BT tłumaczy go jako *zdjęty litością*, BPI – *ulitował się*, a BPz – *ulitowawszy się*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Mt 20, 34	σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀμμάτων αὐτῶν,	Jezus więc, zdjęty litością , dotknął ich oczu.	Jezus ulitował się , dotknął ich oczu.	A Jezus ulitowawszy się dotknął ich oczu.
Mk 1, 41	καὶ σπλαγχνισθεὶς ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἤψατο	Zdjęty litością , wyciągnął rękę, dotknął go.	Ulitował się , wyciągnął rękę, dotknął go.	I ulitowawszy się , wyciągnął rękę, dotknął go.

Ta sama forma pojawia się także w przypowieści o nielitościwym dłużniku, wskazując na reakcję jego pana (Mt 18, 27), którą analizowane przekłady oddają zgodnie jako *ulitował się*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Mt 18, 27	σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκέλευεν	Pan ulitował się nad owym sługą.	Pan ulitował się nad tym sługą.	Pan ulitował się nad tym sługą.

W Mk 9, 22 imiesłów σπλαγχνισθεὶς w ustach ojca chłopca opętanego przez złego ducha potraktowany został jako forma rozkazująca i przetłumaczony jako *zlituj się* lub *ulituj się*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Mk 9, 22	ἀλλ' εἴ τι δύνη, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς	Lecz jeśli coś możesz, zlituj się nad nami i pomóż nam!	Lecz jeśli możesz coś uczynić, zlituj się nad nami i pomóż nam!	Lecz jeśli coś możesz, ulituj się i pomóż nam.

Rzeczownik σπλάγγχνον występuje 11 razy na kartach Nowego Testamentu i to wyłącznie w liczbie mnogiej. W Flp 1, 8 odnosi się on do Chrystusa Jezusa. BT i BPz tłumaczą go jako *miłość*, a w BPI został on całkowicie pominięty.

	NTG	BT	BPI	BPz
Flp 1, 8	ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις Χριστοῦ Ἰησοῦ	Jak gorąco tęsknię za wami wszystkimi [ożywiony] miłością Chrystusa Jezusa.	Jak bardzo zależy mi na was wszystkich w Chrystusie Jezusie.	Miłość Chrystusa Jezusa wyzwala we mnie serdeczne uczucia dla was wszystkich.

W 2 Kor 6, 12; 7, 15; Flm 1, 7. 12. 20 i 1 J 3, 17 BT posługuje się konsekwentnie terminem *serce* w sensie metaforycznym. To samo czyni BPI, poza 2 Kor 6, 12, gdzie mowa jest o *wnętrzu*. Duże zróżnicowanie w tłumaczeniu widoczne jest w BPz, gdzie w 2 Kor 6, 12; 7, 15 jest mowa o uczuciach, w Flm 1, 12 i 1 J 3, 17 – o *sercu*, w Flm 1, 7 – o *miłości*, a w Flm 1, 20 – o *radości*.

	NTG	BT	BPI	BPz
2 Kor 6, 12	στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν.	W waszych sercach jest ciasno.	Ale ciasne jest wasze wnętrze .	Ale wasze uczucia są ograniczone.
2 Kor 7, 15	τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστίν	Serce zaś jego jeszcze bardziej Ignie ku wam.	Jego serce jeszcze bardziej Ignie do was.	Jego uczucia do was są bardzo głębokie.
Flm 1, 7	ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαιται διὰ σοῦ	Jako że serca świętych otrzymały od ciebie pokrzepienie.	Przez ciebie, bracie, serca świętych doznały pokrzepienia.	Podniosłeś na duchu swoją miłością , która sprawia świętym radość.
Flm 1, 12	ἀνέπεμψά σοι, αὐτόν, τοῦτ' ἐστίν τὰ ἐμὰ σπλάγχνα	Jego ci odsyłam; ty zaś jego, to jest serce moje...	Jego, to jest moje serce , odsyłam do ciebie.	Odsyłam go, to jest serce moje, do ciebie.
Flm 1, 20	ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν Χριστῷ.	Pokrzep moje serce w Chrystusie.	Pokrzep moje serce w Chrystusie.	Spraw mi tę radość w Chrystusie.
1 J 3, 17	κλείση τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ	Jeśliby zamknął przed nim swe serce .	Jeśli zamyka przed nim swoje serce .	Zamknąłby przed nim swe serce .

W Dz 1, 18, gdzie jest mowa o tragicznej śmierci Judasza, rzeczownik *σπλάγχνα* ma bardzo dosłowne znaczenie i we wszystkich analizowanych przekładach tłumaczony jest jako *wnętrzości*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Dz 1, 18	ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ	Wypłynęły wszystkie jego wnętrzości .	Wypłynęły wszystkie jego wnętrzości .	Wypłynęły z niego wszystkie wnętrzości .

W Flp 2, 1 i Kol 3, 12 rzeczownik *σπλάγχνα* pojawia się razem z rzeczownikiem *οἰκτιρμός*. BT i BPz, traktując pierwszy rzeczownik przymiotnikowo, oddają zestawienie *σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοὶ* w Flp 2, 1 jako *serdeczne współczucie*. Natomiast BPI wydaje się być bliższa tekstowi oryginalnemu i traktuje te dwa określenia osobno, tłumacząc je jako *miłosierdzie i współczucie*. Z kolei wszystkie analizowane przekłady

traktują σπλάγχνα w Kol 3, 12 jako przymiotnik, oddając go jednak bardzo różnie: *serdeczne współczucie* (BT)¹⁰, *głębokie miłosierdzie* (BPI), *tkliwe miłosierdzie* (BPz).

	NTG	BT	BPI	BPz
Flp 2, 1	Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί	Jeśli więc jest jakieś napomnienie w Chrystusie, jeśli jakaś moc przekonująca Miłości, jeśli jakieś uczestnictwo w Duchu, jeśli jakieś serdeczne współczucie .	Jeśli więc coś znaczy upomnienie w Chrystusie, jeśli umacnia was miłość, jeśli łączy was ten sam Duch lub jeśli macie w sercu miłosierdzie i współczucie .	Jeśli ma znaczenie zachęta [w imię] Chrystusa, pociecha płynąca z miłości, wspólnota w Duchu, serdeczne współczucie .
Kol 3, 12	Ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἄγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ	Jako więc wybrańcy Boży – święci i umiłowani – obleczcie się w serdeczne współczucie .	Jako wybrańcy Boga – święci i umiłowani – okryjcie się głębokim miłosierdziem .	Przeto jako wybrańcy Boga, święci i umiłowani, obleczcie się w tkliwe miłosierdzie .

We wspomnianym już wyżej wersecie Łk 1, 78 σπλάγχνα pojawia się razem z rzeczownikiem ἔλεος i dotyczy Boga. BT określa tu *litość* jako *serdeczną*, a BPI – jako *miłosierną*. BPz oddaje wyrażenie σπλάγχνα ἐλέους przez *wielkie miłosierdzie*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Łk 1, 78	διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπισκέπεται ἡμᾶς ἀνατολή ἐξ ὕψους	Dzięki litości serdecznej Boga naszego. Przez nią nawiedzi nas Słońce Wschodzące z wysoka.	Dzięki miłosiernej litości naszego Boga nawiedzi nas z wysoka Wschodzące Słońce.	Przez wielkie miłosierdzie Boga naszego, dzięki któremu spojrzęło na nas z wysoka wschodzące słońce.

W Jk 5, 11 pojawia się przymiotnik πολύσπλαγχνος wraz z przymiotnikiem οἰκτιρμός. W BT i BPI przetłumaczone są one rzeczownikowo jako *pelen litości i miłosierdzia*, a w BPz – przymiotnikowo jako *miłosierny i litościwy*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Jk 5, 11	πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ κύριος καὶ οἰκτίρμων	Pan pelen jest litości i miłosierdzia .	Pan jest pelen litości i miłosierdzia .	Pan jest miłosierny i litościwy .

W Ef 4, 32 i 1 P 3, 8 zastosowany jest przymiotnik εὐσπλαγχνος w liczbie mnogiej. Poza 1 P 3, 8 w BPz, gdzie użyte jest wyrażenie *pełni miłosierdzia*, oddany jest on przez przymiotnik *miłosierni*.

¹⁰ W czwartym wydaniu BT οἰκτιρμός w Kol 3, 12 przetłumaczone zostało jako *miłosierdzie*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Ef 4, 32	γίνεσθε [δὲ] εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὐσπλαγχοί ,	Bądźcie dla siebie nawzajem dobrzy i miłosierni .	Bądźcie dla siebie nawzajem łagodni i miłosierni .	Bądźcie dla drugih dobrzy i miłosierni .
1 P 3, 8	Τὸ δὲ τέλος πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὐσπλαγχοί , ταπεινόφρονες	Na koniec zaś bądźcie wszyscy jednomyślni, współczujący, pełni braterskiej miłości, miłosierni , pokorni!	Wszyscy bądźcie jednomyślni i pełni współczucia! Kochajcie się po bratersku, bądźcie miłosierni i pokorni!	Wszyscy [bądźcie] jednomyślni, pełni współczucia, miłości braterskiej, miłosierdzia i pokory!

3. οἰκτιρμός, οἰκτίρμων, οἰκτίρω

Trzecią grupę terminów określających miłosierdzie stanowią: rzeczownik οἰκτιρμός, przymiotnik οἰκτίρμων i czasownik οἰκτίρω. Rzeczownik οἰκτιρμός pojawia się w Nowym Testamencie pięciokrotnie i to jedynie w literaturze epistolarnej. W jednym przypadku określa on miłosierdzie jako cechę Boga Ojca – *Ojciec miłosierdzia* (2 Kor 1, 3), a w pozostałych odnosi się do postawy ludzi. W Rz 12, 1 i 2 Kor 1, 3 rzeczownik οἰκτιρμός występuje w dopełniaczu liczby mnogiej οἰκτιρμῶν i jest zgodnie tłumaczony jako *miłosierdzie*.

	NTG	BT	BPI	BPz
2 Kor 1, 3	Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως	Błogosławiony Bóg i Ojciec Pana naszego, Jezusa Chrystusa, Ojciec miłosierdzia i Bóg wszelkiej pociechy.	Niech będzie błogosławiony Bóg, Ojciec naszego Pana Jezusa Chrystusa, Ojciec miłosierdzia i Bóg wszelkiego pocieszenia.	Niech będzie błogosławiony Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, Ojciec miłosierdzia i Bóg wszelkiej pociechy.
Rz 12, 1	Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζώσαν ἁγίαν εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν	A zatem proszę was, bracia, przez miłosierdzie Boże, abyście dali ciała swoje na ofiarę żywą, świętą, Bogu miłą, jako wyraz waszej rozumnej służby Bożej.	Proszę was, bracia, przez miłosierdzie Boże, abyście składali wasze ciała na ofiarę żywą, świętą, miłą Bogu jako doskonały wyraz waszego kultu.	Nawołuję więc was, bracia, przez miłosierdzie Boże, abyście oddali się Bogu na ofiarę żywą, świętą i przyjemną.

W Hbr 10, 28 w BPI pojawia się termin *litość*, podczas gdy w BT i BPz – *miłosierdzie*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Hbr 10, 28	ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει	Kto przekracza Prawo Mojżeszowe, ponosi śmierć bez miłosierdzia na podstawie [zeznania] <i>dwóch albo trzech świadków</i> .	Kto łamie prawo Mojżeszowe, ten bez litości ma być zabity na podstawie zeznania dwóch albo trzech świadków.	Jeśli ktoś przekroczył Prawo Mojżeszowe „w oparciu o zeznanie dwóch lub trzech świadków, ponosi śmierć” bez miłosierdzia .

Przymiotnik οἰκτίρων występuje trzy razy w Nowym Testamencie. W Łk 6, 36 określa on miłosierną postawę ludzi, która ma być naśladowaniem miłosierdzia Boga Ojca. O jego obecności w Jk 5, 11 była już mowa wyżej.

	NTG	BT	BPI	BPz
Łk 6, 36	Γίνεσθε οἰκτίρμονες καθὼς [καὶ] ὁ πατήρ ὑμῶν οἰκτίρων ἐστίν.	Bądźcie miłosierni , jak Ojciec wasz jest miłosierny .	Bądźcie miłosierni , jak miłosierny jest wasz Ojciec.	Bądźcie miłosierni , jak Ojciec wasz jest miłosierny .

Czasownik οἰκτίρω użyty został dwukrotnie w Rz 9, 15. W BPI i BPz oddany jest przez polski czasownik *litować się*, a BT tłumaczy go jako *okazywać miłosierdzie*.

	NTG	BT	BPI	BPz
Rz 9, 15	οἰκτιρήσω ὃν ἂν οἰκτίρω	Okazę miłosierdzie temu, komu je chcę okazać .	Zlituję się nad tym, nad kim się lituję .	Zlituję się nad tym, nad kim zechcę się litować .

4. ἰλάσκομαι, ἴλεως

Czwartą grupę terminów stanowią czasownik ἰλάσκομαι i przymiotnik ἴλεως. Przywołując słowa modlitwy celnika, ewangelista użył ἰλάσκομαι w Łk 18, 13.

	NTG	BT	BPI	BPz
Łk 18, 13	ὁ θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ	Boże, miej litość dla mnie, grzesznika!	Boże, bądź miłosierny dla mnie, grzesznego.	Boże, bądź miłościw mnie grzesznemu.

Przymiotnik ἴλεως w połączeniu z czasownikiem ἔσομαι w Hbr 8, 12 jest tłumaczony bardzo różnorodnie: *ulituję się* (BT), *odpuszczę* (BPI), *będę wyrozumiały* (BPz). W całkiem innym kontekście przymiotnik ten pojawia się w Mt 16, 22 i w dość dosłowny sposób oddaje go BPz, podczas gdy BT i BPI unikają tej dosłowności.

	NTG	BT	BPI	BPz
Hbr 8, 12	ὅτι ἴλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι	Ponieważ ulituję się nad ich nieprawością, a na ich grzechy więcej już nie wspomnę.	Wtedy odpuszczę ich winy, a ich grzechów nie będę już pamiętał.	Będę wyrozumiały dla ich wykroczeń i nie będę pamiętał ich grzechów.
Mt 16, 22	ἴλεός σοι, κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο	Panie, niech Cię Bóg broni! Nie przyjdzie to nigdy na Ciebie.	Niech Cię Bóg broni! Panie, na pewno się to Tobie nie przydarzy!	Miej litość nad sobą, Panie, to Cię nie może spotkać!

Zakończenie

Dokonane powyżej analizy dotyczące tłumaczenia na język polski czterech grup greckich terminów oddających temat miłosierdzia w Nowym Testamencie można podsumować następująco:

Przekłady polskie	Grupa 1	Grupa 2	Grupa 3	Grupa 4
litować się ulitować się zlitować się zdjęty litością mieć litość okazywać litość	ἐλεέω ἐλεάω	σπλαγχνίζομαι	οἰκτίρω	ἰλάσκομαι ἴλεως
żal mi	–	σπλαγχνίζομαι	–	–
litość	ἔλεος	–	οἰκτιρμός	–
pełen litości	–	πολύσπλαγχνος	–	–
dostępici miłosierdzia doznać miłosierdzia zaznać miłosierdzia okazywać miłosierdzie pełnić uczynki miłosierdzia pełnić dzieła miłosierdzia być miłosiernym	ἐλεέω	–	οἰκτίρω	ἰλάσκομι
miłosierdzie przez miłosierdzie dzięki miłosierdziu z miłosierdzia	ἐλεέω ἔλεος	σπλάγχνον	οἰκτιρμός	–
miłosierny pełny miłosierdzia	ἐλεήμων	σπλάγχνον πολύσπλαγχνος εὐσπλαγχνος	οἰκτίρμων	–
zmiłować się okazywać zmiłowanie	ἐλεέω ἐλεάω	–	–	–
zmiłowanie	ἔλεος	–	–	–
mieć współczucie okazywać współczucie	ἐλεέω ἐλεάω	–	–	–
współczucie	–	–	οἰκτιρμός	–
wzruszyć się głęboko wzruszyć się bardzo	–	σπλαγχνίζομαι	–	–
wnętrze wnętrzości serce serdeczny uczucie radość	–	σπλάγχνον	–	–
wyświadczać łaskę	ἐλεέω ἐλεάω	–	–	–

Bardzo wyraźnie widać, że w czterech badanych w niniejszym artykule przekładach żaden z greckich terminów nie jest jednoznacznie tłumaczony na język polski.

Ponadto na pierwsze miejsce w tych tłumaczeniach wysuwa się grupa polskich terminów odnoszących się do *litości* i jej okazywania, a nie do *miłosierdzia*. Wykazywanie różnic i podobieństw między tymi dwiema grupami polskich terminów wykracza już oczywiście poza ramy tego artykułu. Warto byłoby jednak przebadать tę kwestię i to nie tylko na polu egzegetyczno-teologicznym, lecz również na płaszczyźnie filologii polskiej. W powszechnym użyciu jest przecież słowo *miłosierdzie*, zarówno w odniesieniu do przymiotu Boga, jak i postawy oczekiwanej od ludzi. Prawie wcale nie stosuje się w tym kontekście słowa *litość*.

Myliłby się więc ten czytelnik polskich przekładów Nowego Testamentu, który sądziłby, że słowo *miłosierdzie* i jemu pokrewne oddają zawsze jedną i tę samą grupę terminów greckich. Z drugiej zaś strony powinien on mieć świadomość, że tematyka miłosierdzia pojawia się również w tych miejscach Nowego Testamentu, w których nie pojawia się terminologia związana wprost ze słowem *miłosierdzie*. Warto zatem, aby redaktorzy zapowiadanego już szóstego wydania *Biblii Tysiąclecia* wzięli ten problem pod uwagę w swojej pracy i podjęli trud skorygowania niedoskonałości w tłumaczeniu na język polski nowotestamentalnej terminologii miłosierdzia.

Bibliografia

- Flis, Jan, red. *Konkordancja Starego i Nowego Testamentu do Biblii Tysiąclecia*. Warszawa: Fundacja Misyjna Świeckich, 1996.
- Nestle Eberhard, Erwin Nestle, Aland Barbara, Aland Kurt, Karavidopoulos Johannes, Martini Carlo M., Metzger Bruce M., red. *Novum Testamentum Graece*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1999²⁷.
- Peter Michał, Marian Wolniewicz, red. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, t. 4. Poznań: Księgarnia św. Wojciecha, 2000³.
- Popowski, Remigiusz, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu. Wydanie z pełną lokalizacją greckich haseł, kluczem polsko-greckim oraz indeksem form czasownikowych*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, 1995².
- Popowski, Remigiusz, *Grecko-polski słownik syntagmatyczny Nowego Testamentu*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, 2008.
- Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, red. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*. Poznań: Pallottinum, 2000⁵.
- Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Towarzystwa Świętego Pawła, red. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem*. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2008.

Streszczenie

Obecna w Nowym Testamencie terminologia związana z tematem miłosierdzia jest bardzo bogata. Można ją podzielić na cztery grupy. Tłumaczenie tych greckich terminów na język polski nie stanowi łatwego zadania. Świadczą o tym przeanalizowane pod tym kątem cztery najbardziej popularne polskie przekłady Pisma Świętego. Okazuje się, że najczęściej pojawiającym się na tym polu terminem nie jest wcale *miłosierdzie*, lecz *litość*.

Słowa kluczowe: Nowy Testament, miłosierdzie, terminologia, tłumaczenia, język polski

Abstract

NEWTESTAMENTAL MERCY TRANSLATED INTO POLISH

Presented in the New Testament terminology related to the theme of charity is very rich. It can be divided into four groups. The translation of these Greek terms into the Polish is not an easy task. It is evidenced by the four most popular Polish translations of the Scripture analysed in that terms . It turns out that the most frequent term is not *mercy*, but *pity*.

Keywords: New Testament, mercy, terminology, translation, Polish